

Møte for lukkede dører
lørdag den 5 juli 1947 kl. 9,25.

President: M o n s e n .

D a g s o r d e n :

Behandling av den gjenstående sak på kartet for torsdag den 3 juli.

Etter forslag av presidenten besluttet enstemmig:

- 1) Møtet holdes for lukkede dører.
- 2) Regjeringens medlemmer samt de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet.
- 3) Følgende funksjonærer fra Handelsdepartementet gis adgang til møtet: Statssekretær Arne Drogseth, ekspedisjonssjef Helgeby, direktør Erik T. Poulsson, byråsjef Gunnar Mo og direktør Aage W. Owe.

Innstilling fra spesialkomiteen for industrisaker om oppgjør vedrørende Norsk Hydro-Elektrisk Kvælstofaktieselskab og Nordisk Lettmetall A/S (innst. S.F.).

Selås (komiteens ordfører): Den sak som her foreligger, tar sikte på å løse to viktige spørsmål, for det første ordningen med de tyske aksjeinteresser i Norsk Hydro, som etter krigen ble beslaglagt av Direktoratet for fiendtlig eiendom, og for det annet et endelig oppgjør av Nordisk Lettmetall, som også i det vesentlige var et tysk selskap som ble startet under krigen.

Norsk Hydro ble stiftet i 1905. Det bygget på den norske oppfinnelse Birkeland-Eyde-metoden, som i sin tid var en helt revolusjonerende oppfinnelse på kvelstoffremstillingens område, og det bygget på norske arbeidere og ingeniører. Det bygget videre på norske naturherligheter, de største og beste fossefall i landet, og selskapet vokste seg hurtig frem til å bli en storbedrift. Men når det gjelder eiendomsforholdet, så var det lite som var norsk i Norsk Hydro. Kapitalen var skaffet i utlandet, særlig i Frankrike, og de franske aksjeinteresser var dominerende i alle år før krigen. Men allerede i 1907 kom det til et samarbeid mellom Hydro og tyske interesser; det var det tyske selskap Badische Anilin- und Sodafabriken som gikk inn i samarbeidet. Ved dette samarbeid fikk tyskerne den faktiske ledelse av selskapet, og det forhold besto helt fram til 1911. Da ble motsetningsforholdet mellom franske og tyske interesser så sterkt at samarbeidet gikk overende. Siden var det ingen tyske interesser i selskapet før i 1927. Birkeland-Eyde-metoden var i 1927 blitt foreldet, og man måtte skifte den ut. I.G. Farbenindustrie, det store tyske kvelstoffsselskap, hadde en langt mer effektiv metode, Haber-Bosch-metoden, som

Hydro var interessert i. Man gikk inn i et samarbeid hvor Hydro fikk lov å bruke Haber-Bosch-metoden, samtidig som I.G. Farbenindustrie, som for øvrig hadde slukt Badische Anilin- und Sodafabriken gikk inn i Hydro med en kapitalinteresse som svarte til 25 pst. av Hydros samlede kapital, og I.G. Farbenindustrie overtok også salget av Hydros produkter i utlandet. Men franskmennene satt allikevel med den fullstendige kapitalkontroll helt frem til siste krig.

Dette forhold ble imidlertid helt forandret under krigen. For å finansiere deltagelsen i det nye selskap Nordisk Lettmetall, som tyskerne satte i gang som et ledd i sin krigsindustri, ble kapitalen i Norsk Hydro i 1941 forhøyet med 50 pst. og kom opp i ca. 156 millioner kroner, og i forbindelse hermed gikk tyskerne inn for å sikre seg mest mulig av aksjene i Hydro. Som før nevnt satt de fleste av aksjene på franske hender, og ved hjelp av Vichy-regjeringen kjøpte tyskerne opp en rekke franske aksjer og tegningsrettigheter som ble solgt på mer eller mindre frivillig måte. Samtidig tok de uten videre, i likhet med hva de gjorde i andre land, aksjer som tilhørte jødeboer og beslagla dem uten erstatning. De aksjer som på denne måte ble ervervet, ble overtatt av I.G. Farbenindustrie og et sveitsisk selskap, I.G. Chemie i Basel, som opptrådte som stråmann for Farbenindustrie. Disse manipulasjoner førte til at tyskerne fikk fullstendig herredømme over aksjene i Hydro. Men den norske andel av kapitalen, som før krigen var på 2,5 pst., steg også i den tiden til 7,8 pst.

Da krigen sluttet, beslagla Direktoratet for fiendtlig eiendom først de aksjer som var direkte på tyske hender, og noe senere også aksjene i I.G. Chemie i Basel, som man fra norsk side mente var kontrollert av tyskerne. Etter krigen ble det fra fransk side stillet krav på grunnlag av De Forente Nasjoners deklarasjon av 5 januar 1943, som erklærer enhver rettshandel eller overføring av eiendom eller rettigheter i et land som var okkupert eller kontrollert av fienden for ugyldig, selv om en overføring er skjedd i tilsynelatende lovlige former. Franskmennene forela denne sak for de franske domstoler, som kjente overdragelsen ugyldig, og den franske regjering ba så den norske regjering om å være behjelpelig med en tilbakeføring av aksjene. Den norske regjering ba om ytterligere opplysninger i saken og uttrykte samtidig sine tvil om hvorvidt denne sak kom inn under deklarasjonen av 1943, idet det synes som om både den franske stat og de franske aksjonærer hadde fått fullt vederlag for overdragelsen av aksjene. Derimot gjorde de norske myndigheter ingen innsigelse mot at man tilbakeførte de aksjer som var beslaglagt i jødiske formuer og som det ikke var ydet erstatning for. Det norske utenriksdepartement mente videre at de franske domstolars rettsavgjørelse selvsagt ikke hadde noen rettskraft i Norge. Man ble imidlertid enige om å oppta forhandlinger om spørsmålet, og disse forhandlinger ble opptatt tidlig i vår mellom representanter for den franske stat og de franske aksjonærer på den ene side og

representanter for Direktoratet for fiendtlig eiendom og Utenriksdepartementet fra norsk side.

Det fremgår av innstillingen og proposisjonen hva de franske krav i sin helhet gikk ut på. I korthet hevdet de prinsipielt at kapitalutvidelsen i 1941 skulle kjennes ugyldig, og at alle rettigheter i selskapet som var på franske hender før krigen, skulle føres tilbake igjen. Subsidiært krevet de at hvis aksjeutvidelsen skulle bli opprettholdt, skulle hver aksjegruppe ha rett til overtagelse av nye aksjer ut fra det forhold som ville ha vært tilstede om aksjeforhøyelsen hadde foregått på regulær måte og under ordinære omstendigheter. For å underbygge sine påstander ble det fra fransk side reist sak mot Norsk Hydro for å få underkjent kapitalutvidelsen, og fra Norsk Hydro ble det reist sak mot Direktoratet for fiendtlig eiendom for å få underkjent de kontrakter som selskapet hadde inngått i forbindelse med Nordisk Lettmetall. Forhandlingene førte imidlertid frem til at man fikk en mindelig overenskomst. Franskmennene frafalt sine opprinnelige krav, både det om at kapitalforhøyelsen skulle kjennes ugyldig og at de skulle ha den samme prosentvise deltagelse som aksjonærer som før krigen. Dette gjorde de mot at de franske aksjonærer skulle få en erstatning, for det første i form av en engangs-erstatning på 1,8 millioner kroner som skulle overføres til fordeling blandt de tidligere franske aksjonærer, og som skulle stilles til rådighet for Direktoratet for fiendtlig eiendom, og videre at det skulle overføres 75 000 ny navneaksjer i Hydro til Frankrike til fordeling. Det ble også slått fast at det rimelige antall aksjer som etter tidligere beregning skulle ha vært på franske hender, dreiet seg om 315 000, og de norske forhandlere gikk med på at hvis dette tall ikke kunne nåes ved innløsningen og ombytningen til navneaksjer, skulle de norske myndigheter sørge for at man videre overleverte franskmennene inntil 15 000 aksjer. Videre ble det truffet avtale med franskmennene om en ordning som angikk Nordisk Lettmetall, som jeg skal komme tilbake til siden, som ga aksjonærene i Hydro visse fordeler, og som franskmennene ville ha ordnet på den måte det er ordnet, for at man skulle kunne gå med på avtalen. Til slutt satte franskmennene fram som et ufravikelig krav at de franske interesser skulle være representert i Norsk Hydro, når det gjaldt styre og representantskap, i det forhold som de hadde vært tidligere. Dette krav er imøtekommet på den måte at de også for fremtiden, hvis ikke aksjemassen på fransk hold blir vesentlig forrykket, skal ha 3 mann i styret, som består av 7, og 2 mann i representantskapet som består av 5 medlemmer. Forholdet i dag er at vi har 3 franskmenn og 4 nordmenn i styret; det vil fortsatt bli bibeholdt. I representantskapet har vi 2 franskmenn, hvorav den ene er formann i representantskapet, 1 svenske og 2 nordmenn.

Etter avtalen vil franskmennene nå opp i 36,2 prosent av aksjekapitalen. De norske interesser vil samlet nå opp i 52,2 prosent, og på statens hånd, eller foreløpig på Direktoratet

for fiendtlig eiendoms hånd, sitter 44,4 prosent. I denne post, 44,4 prosent, er imidlertid inkludert en stor aksjepost som tilhørte I.G. Chemie i Basel og som er beslaglagt av Direktoratet for fiendtlig eiendom. Den representerer ca. 10 prosent av den samlede aksjekapital og er dermed ganske betydningsfull. Denne aksjepost kommer i en noe annen stilling enn når det gjelder de tyske interesser. Direktoratet og de norske myndigheter som har arbeidet med saken, mener imidlertid å kunne fastslå at I.G. Chemie har vært tyskkontrollert og at det er grunn for beslagleggelse. Det kan imidlertid tenkes at vi blir nødt til å betale en del erstatning, hvis det kan bevises at ikke fiendtlige personer har aksjeinteresser i I.G. Chemie, og komiteen har derfor enstemmig gått inn for å henstille til de myndigheter som får med saken å gjøre, å sørge for å sikre seg denne post i I.G. Chemie, selv om det skal bli en del å betale for den, og at vi skal komme tilbake til bevilgningen ved en senere anledning.

Jeg nevnte at som et ledd i avtalen med franskmennene gikk avtalen som er truffet om Nordisk Lettmetall inn. Denne ordning gir utvilsomt de enkelte aksjonærer i Hydro visse fordeler, som franskmennene mener å måtte ha for å gå med på avtalen. Nordisk Lettmetall ble stiftet i 1941 som et ledd i den tyske krigsproduksjon, med en kapital på 45 millioner kroner, hvorav Norsk Hydro deltok med 15 millioner kroner, resten ble beholdt av tyskerne. Aksjonærene på begge sider tilførte en temmelig stor lånekapital, og da anlegget i 1941 ble ødelagt, og tyskerne innstillet, var der plasert en masse penger i anlegget. Der var fordringer på i alt 300 millioner kroner som stod udekket. Herav hadde Hydro en fordring på 63,5 millioner kroner og staten ca. 30 millioner kroner. De tyske interesser ble beslaglagt av Direktoratet for fiendtlig eiendom, og staten fikk på den måte hånd over det vesentlige av interessene i Nordisk Lettmetall. Det var imidlertid et meget vanskelig spørsmål å løse. Man måtte forutsette at det ville bli en rekke rettssaker omkring spørsmålet, en rekke vanskelige juridiske problemer, som det ville ta år å komme igjennom. For å imøtekomme franskmennene og for å få en hurtig løsning med ordningen av Lettmetall, har komiteen funnet at den ordning som er fremlagt, gir grunnlag for at man kan anse den for rimelig.

Man vil etter det forslag som er fremlagt, danne et nytt selvstendig selskap med en aksjekapital på 30 millioner kroner, hvorav staten overtar halvparten og Norsk Hydro overtar den annen halvpart. Videre skal det skytes inn en lånekapital med 5 millioner fra staten og 5 millioner fra Hydro. Lettmetalls nåværende eiendommer, som er anslått til en verdi av 60 millioner kroner, deles med en halvpart på staten og en halvpart på Hydro. De verdier som er overtatt av staten, er i det vesentlige Mår kraftanlegg, som man nå har hatt det endelige oppgjør med. Vi har jo tidligere behandlet saken her i Stortinget, og bebudet at man skulle komme tilbake til det endelige oppgjør. Det er nå gjort, og alle

rettigheter vil med dette forslag overføres til staten. Staten har også sørget for å få overdratt seg ledningen fra Rjukan til Herøya, som er et viktig ledd i kraftoverføringen for Østlandet. Man overtar videre av Lettmetalls eiendeler Årøy kraftanlegg, som det er meningen å selge videre til Sogn og Fjordane fylkeskommune eller de interesserte kommuner. Her hadde departementet fremsatt forslag om videre salg. Komiteen mener at staten bør overta dette fra Lettmetalls bo, men at vedtak om salg utstår inntil saken er mer avklart, hvem av de interesserte parter, enten fylkeskommunen eller herredskommunene, skal stå som kjøper, og at salget blir tatt opp som egen sak senere. Staten tar ut sin del av Lettmetalls tidligere eiendom i form av Mår Kraftanlegg, kraftledningen Dale - Herøya, Årøy Kraftanlegg og noen mindre poster, mens Hydro overtar en rekke av de anlegg som ligger på Herøya. Ved at det nye selskap startes, skyter Hydro inn som sin del av aksjekapitalen og muligens av lånekapitalen en del av de verdier som overtas fra Lettmetall. Staten innskyter sin del av kapitalen i kontanter.

I dag er der igangsatt produksjon av klor på Herøya, en fabrikk som vil ha store muligheter for fremtidig industri. Der er videre planer om å kjøre i gang med magnesium, og en rekke andre planer er på et mere forberedende stadium.

Komiteen ser som før nevnt, avtalen om Lettmetall som et ledd i avtalen med franskmennene, men den ser den også som en praktisk løsning for å få produksjonen i gang ved Lettmetall. Anleggene på Herøya er så innfiltret i hverandre at det ville være temmelig umulig teknisk sett å drive dette helt uavhengig av Hydro, og vi mener at ved det nære samarbeide som etableres, skal man kunne utnytte de muligheter og de verdier som ligger i anlegget.

Komiteen er enstemmig i ønsket om å få en aksjemajoritet i Norsk Hydro over på norske hender. Selskapet er det største norske industriforetagende vi har, det beskjeftiger i dag 5 300 mann, og store distrikter av landet vårt er direkte avhengige av driften ved Hydro. Det disponerer i dag mellom 4 og 500 000 hestekrefter utbygget kraft som for det meste er konsesjonsfri, og dette er et forhold som utenlandsk kapital gjennom mange år har hatt store fordeler av. Det er et grunnsolid og godt ledet selskap som har vist friskt initiativ, og det vil sikkert med de utvidelsesarbeider som allerede er i gang og de planer som er i emning, bli en av de aller største faktorer i norsk næringsliv.

Komiteen anbefaler derfor enstemmig at den avtale som er sluttet med franskmennene godkjennes, og den konstaterer med glede at dette resultat er oppnådd i vennskapelige forhandlinger med franskmennene. Likeledes er komiteen enstemmig om å anbefale overenskomsten mellom Direktoratet for fiendtlig eiendom og Hydro om Lettmetall som en brukbar og praktisk løsning av spørsmålet under de foreliggende omstendigheter.

Komiteens flertall er videre enig med departementet i at de aksjer som er beslaglagt av Direktoratet for fiendtlig

eiendom skal overtas av staten, ihvertfall i første omgang, og tar dette inn som et eget punkt i vedtaket.

Mindretallet i komiteen vil at disse aksjeinteresser inntil videre skal disponeres av Direktoratet for fiendtlig eiendom, for siden å overføres på norske hender, og vel da private hender. Flertallet mener at den ordning at staten overtar aksjene med en gang er en praktisk ordning og vel den eneste mulige under de nuværende omstendigheter. For det første spiller prisspørsmålet inn. Aksjene blir nu overdratt til pari kurs i mellemsregnskapet mellom Direktoratet for fiendtlig eiendom og staten. Børsnoteringen i dag er betraktelig høyere, og det er selvsagt ikke mulig i dag å vite hva Direktoratet, når oppgjøret med de alliertes erstatningskommisjon kommer, må betale for aksjene. Det som er sikkert, er imidlertid at hvis aksjene skulle selges i dag eller i den nærmeste fremtid, og det måtte under alle omstendigheter gjøres, idet Direktoratet for fiendtlig eiendoms forvaltningsoppgave skal avvikles etter planen innenfor dette år, så måtte de selges til børskurs eller noe i retning av det. Det vil vel også få temmelig uberegnelige følger hvis man plutselig kaster en så stor aksjepost ut på markedet, selv om man prøver å mildne ulempene ved det.

Den ordning som flertallet går inn for, gir etter vår mening den største mulighet for et rimelig kjøp av aksjene når den tid kommer at avregning skal skje.

Mindretallet argumenterer videre med at statens egen anleggsvirksomhet når det gjelder veier, jernbaner, havneanlegg osv. vil bli satt tilbake ved at staten går til så store investeringer i et foretagende som dette. Vi vet at statens anleggsvirksomhet begrenses av materialene og arbeidskraften, og det er lite rimelig å overføre dette argument på den foreliggende sak, idet det her ikke blir investert en eneste murstein og ikke et eneste dagsverk, det er i ethvert tilfelle bare penger om å gjøre.

Mindretallet mener videre at det kan være betenkelig at staten binder seg så sterkt til en så særegen produksjon som kvelstoff. Det vi med sikkerhet vet i dag, det er at man trenger meget mer kvelstoff enn det som det er mulig å produsere, og etter all sannsynlighet vil denne situasjon vare i en årrekke fremover. Ingen spør da mer etter om det er produsert av private eller om det er produsert av staten, det er om å gjøre å få tak i det, og i dette tilfelle blir det forøvrig både statskapital og privatkapital som er interessert. Men markedet kan forandre seg, og da spørres det etter prisen. Norsk Hydro kan, ihvertfall med de metoder en i dag kjenner, og med den overmåte billige kraft det har, produsere til absolutt billigste pris. Vel kan et kvelstoffkartell dumpe oss ut, vi betyr ikke så mye i kvelstoffmarkedet rent hva mengden angår at ikke det er mulig, men det måtte i tilfelle bli av et nytt kartell. Det gamle kvelstoffkartellet er forlengst sprengt, og noe nytt er ikke dannet. Jeg tror at vi ihvertfall vil stå betraktelig sterkere foran en ny kartellavtale hvis staten er interessert

i selskapet, og det ikke bare er privatkapitalistiske interesser som gjør seg gjeldende der. Videre vil jeg peke på at den tiden etter at man inngikk avtale med I.G. Farbenindustrie, og var knyttet til kartellet i begynnelsen av 30-årene, var de vanskeligste år Norsk Hydro noen gang har hatt. I.G. Farbenindustrie hadde da salget for Hydro, og selv om Hydro var den billigste produsent, fikk det ikke anledning til å utnytte markedet slik som det kunne hatt anledning til.

Norsk Hydro produserer videre en del produkter som kan brukes i sprengstoffindustrien. Det er slike produkter som tungt vann og salpetersyre. Det er mulig at mindretallet har tenkt på dette forhold, og er redd for at vi skal komme opp i vanskeligheter ved at staten deltar i selskapet. Personlig mener jeg under alle omstendigheter at det er minst farlig når den slags produksjon i største mulig utstrekning drives under statens kontroll, den sterkeste mulig kontroll. Vi har i alle dager her hjemme ment at krigsindustri burde kontrolleres av staten, helst være på statens hender, og det er ingen grunn til å forlate den linjen i dette tilfelle. Vi i flertallet mener, som jeg sa tidligere, at det er en praktisk løsning av spørsmålet som er foreslått, og vi vil anbefale den.

Wright: Der er ikke noen dissenser angående godkjenningen av avtalen med Frankrike, og heller ikke om den inngåtte avtale vedrørende A/S Nordisk Lettmetall. Men jeg vil gjerne få lov til å knytte et par bemerkninger til den siste avtale.

A/S Nordisk Lettmetalls vesentlige anlegg ligger på Herøen ved Porsgrunn, en ø som i sin helhet eies av A/S Eidanger Salpeterfabrikk. Under krigen fikk A/S Nordisk Lettmetall kjøpt en del av dette areal, og har bygget sine anlegg der. Men Lettmetall og Hydros bygninger er umåtelig filtret inn i hinannen. Eiendomsforholdet er i høyeste grad blitt vanskeliggjort, og likedan driften. Endel av anlegget er Hydros og endel Lettmetalls. Driften ville på mange måter vært lettere om alle disse anlegg var samlet på én hånd. Jeg synes det er litt beklagelig at ikke de forhandlinger som har vært ført, har resultert i at det ble én eier av samtlige anlegg på Herøen. Man må nå ha to større administrasjoner for driften av disse to anlegg. Jeg tror ikke det er noen fordel. Jeg tror meget hadde vært vunnet ved at det hele hadde ligget inn under én administrasjon. Forholdene er dessuten av den art der nede at eierforholdene ikke egner seg for to selvstendige administrasjoner. Jeg kan ikke se noen grunn til, etterat avtalen nå blir godkjent her i dag, hva jeg går ut fra, det er jo ikke noen dissens, at det ikke ennå kunne være mulighet for å få en ordning i stand, slik at Nordisk Lettmetall går inn i Norsk Hydro.

Det er et mindretall som ikke har kunnet gå med på forslaget om at staten skal overta 44 % av Hydros samlede aksjekapital. Sakens ordfører har gitt argumentasjonen for flertallets synspunkt, og han har også omtalt mindretallets

forskjellige synspunkter, men jeg vil gjerne gjøre oppmerksom på, særlig i forbindelse med det siste som sakens ordfører uttalte, at når mindretallet er meget betenkt på at staten skal overta den vesentlige eierinteresse i en fabrikk som fremstiller stoffer for krigsindustrien, for ammunisjonsfabrikasjon, er det på grunn av de politiske forhold som er i verden i dag. Vi har sett av avisene at en vesentlig del av Hydros tungtvannproduksjon nå skal leveres til Frankrike. Man har jo ikke inntrykk av at forholdene ute i verden er preget av samdrektighet og enighet, og vårt land ligger i dag nokså meget i skuddlinjen. Er det da klokt, eller er det varsomt, at staten overtar den vesentlige del av eierinteressene i en fabrikk som i dag fremstiller tungt vann, når man vet hva tungtvannet anvendes til? Har man oversikt over hvilket øket press det kan bli stillet til den norske stat i denne anledning? Det er ihvertfall det som i særlig grad har gjort meg betenkt. Selvfølgelig er det også betenkeligheter overfor en del av Hydros produksjon forøvrig, men det er særlig tungtvannsproduksjonen som jeg er betenkt over, om det er noen fordel i vårt internasjonale liv at staten overtar den vesentligste eierinteresse der.

Ved siden herav er det statens samlede investeringsbeløp som mindretallet har heftet seg ved. Staten har jo nå besluttet meget store investeringer, og det foreligger også forslag til ytterligere store investeringer. Hvor langt kan staten gå i retning av nye investeringer i vårt samfunn? Den ærede ordfører repliserte til mindretallet når vi har uttalt at staten i denne tid på mange områder har måttet innskrenke sine investeringsbeslutninger bl.a. når det gjelder jernbanene, havnevesenet og veier. Den ærede ordfører sa at til de investeringer kreves det kun materialer og arbeidskraft, og det har vi ikke i dag. Det er jo riktig. Men til de investeringer trenges det også kapital, og jeg trodde man etter hvert, iallfall her i Stortinget, hadde lært hva det vil bety hvis vår regjering eller staten går til nyanlegg uten at det er bevilget de beløp som skal til.

Det var etter forrige verdenskrig den oppfatning, og det preget diskusjonen i mellomkrigstiden, at det var i de gode tider med megen virksomhet at staten skulle legge opp sine fonds for å nytte dem i de dårlige tider, når det ble vanskelig med arbeid. Man får ikke inntrykk av at det er det som staten i vesentlig grad har gjort i denne tiden. Det bevilges og anvendes penger i meget stor utstrekning, større enn noensinne i vårt samfunns historie. Mange av formålene har vært meget gode, jeg vil ikke benekte det, men jeg konstaterer at det er ganske betydelige beløp som har vært anvendt her. Vil staten ha full adgang til, når tidene blir dårlige, ved siden av disse store investeringer å kunne anvende beløp til de saker som vi nå i dag er tvunget til å forsømme, nemlig veibygging, jernbaner, havnevesen o.s.v.? Det spørsmål tror jeg ikke noen ubetinget kan svare ja på. Jeg tror man på det område bør vise atskillig forsiktighet.

Alt i alt er mindretallet kommet til at det er ikke noen grunn til at de aksjer som nå er overtatt fra tysk eierhold, skal gå over i statens eie. Mindretallet er jo helt enig med flertallet i at det er nasjonalt sett helt utmerket at en så stor del av kapitalen ytterligere blir overført på norske hender, slik at hovedvekten av aksjeinteressene i Hydro i dag er på norske hender, og man mener at det forhold absolutt må søkes bevart. Men man finner ikke at det er noen grunn til at staten under disse forhold skal ha denne store interesse i Hydro. Aksjene bør selges og søkt brakt over på de interesser, som også kan være helt nasjonale, som er interessert i Norsk Hydro. Dessuten mener jeg at det av hensyn til vår internasjonale stilling er betenkelig i dag at staten overtar denne store interesse i et selskap med en så særpreget produksjon. Jeg vil tillate meg å fremsette følgende forslag:

«De aksjer i Norsk Hydro som for tiden forvaltes av Direktoratet for fiendtlig eiendom, disponeres inntil videre av departementet gjennom Direktoratet for fiendtlig eiendom.

Departementet tar opp arbeid med å skape en ordning som muliggjør at aksjene kan overdrages til og bevares på norske hender.»

Presidenten refererte hr. Wrights forslag.

Asbj. Solberg: Først vil jeg streke under at komiteen ser det som en sak av meget stor nasjonal betydning at aksjemajoriteten i dette vårt største industriforetagende kommer over på norske hender. Også mindretallet er enig heri. Når jeg har sluttet mig til mindretallets konklusjon så er det fordi jeg mener at en ikke bør ta endelig stilling til overdragelsen av de 44,4 % av aksjene nå, idet jeg henviser til Stortingsmelding nr. 24 om fiendtlig eiendom side 5, punkt B. som er inntatt i mindretallets premisser. Jeg er uenig med flertallet i at staten skal overta samtlige 44,4 % av aksjene, og jeg har heller ikke funnet å kunne slutte mig til mindretallet, som, såvidt jeg forstår, ikke vil at staten skal overta noen av de 44,4 %. For mig står det slik at staten kunde overveie å overta 25 %, og at de resterende 19,4 % reserveres arbeiderne og funksjonærene ved Norsk Hydro, gjerne også de direkte interesserte kommuner. Det måtte være hyggelig for arbeiderne og funksjonærene å kunne få kjøpt aksjer i den bedrift som de arbeider ved, og derved i noen utstrekning bli medeiere av bedriften. Ved å la spørsmålet om Statens endelige overtagelse av aksjene bero til oppgjør med det interallierte erstatningsbyrå er foretatt, kan Staten i mellemtiden legge forholdene til rette for arbeiderne og funksjonærene så disse kan komme i besiddelse av de før nevnte 19,4 %. Skulde det vise sig at arbeiderne og funksjonærene ikke makter å kjøpe samtlige 19,4 % innen et tidsrum av f.eks. 5 år, får Stortinget senere ta standpunkt til hvad som skal gjøres med resten av aksjene.

En slik ordning som jeg har antydnet, gir mindretallets formulering av pkt. 3 anledning til.

Ingvaldsen: Som det tidligere har vært redegjort for, berører denne sak i virkeligheten 3 saker. Det er først oppgjøret med Frankrike om aksjepostene, det annet er ordningen av Lettmetall, og det tredje er disponeringen av den aksjepost som nå er kommet på norske hender. Til det første punkt vil jeg få lov å si at jeg har inntrykk av at de norske forhandlere her har utført et meget godt arbeid som fortjener den største aktelse. Nå har man fått aksjemajoriteten i Hydro over på norske hender, hvilket vel alle er meget tilfreds med. Når det gjelder Lettmetall derimot, er jeg på samme måte som hr. Wright ikke helt sikker på at man har nådd frem til den mest praktiske og effektive ordning, men slik som forholdene ligger an, og i betraktning av det overmåde kompliserte oppgjør, har vi ikke funnet noen grunn til å oppta noen dissens på det punkt.

Med hensyn til det tredje punkt, disponeringen av aksjene som nå er kommet over på norske hender, så har jo hr. Wright fremsatt et forslag fra mindretallet om at staten ikke skal beholde dem, men det skal forsøkes en ordning som muliggjør at aksjene kan overdras til og bevares på norske hender. Hr. Wright kom inn på endel av de argumenter som her har veiet tungt for mindretallet. Jeg skal få lov til å komme inn på endel andre argumenter som etter min mening trekker i samme retning. Når staten skal overta en aksjepost, altså interesser i en bedrift, ligger det i sakens natur at det ikke i og for seg er det rent forretningsmessige hensyn som er avgjørende, man hører tvert imot at det er samfunnsmessige hensyn som veier. Hvis man forsøker å analysere dette begrep, kan det så vidt jeg forstår, deles opp i nasjonale, sosiale og politiske hensyn. De nasjonale hensyn er altså i denne forbindelse meget tvilsomme, som hr. Wright har påvist. De sosiale hensyn mener jeg bør tas vare på gjennom den alminnelige lovgivning og bestemmelser som gjelder for alle bedrifter. Og at staten skal overta ut fra rent politiske hensyn, kan iallfall ikke jeg være med på. Det rent forretningsmessige hensyn hvor staten overtar en sann interesse, kommer derfor mer i bakgrunnen. Staten vil bli representert ved personer i styre og representantskap, personer som ikke er interessert i bedriften, men oppnevnes av staten. Disse personer vil da selvfølgelig få sitt mandat fra staten, og forøvrig vil ledelsen i høy grad være avhengig av disse personers kvalifikasjoner. Erfaringen tyder på at når staten overtar en bedrift, vil man i første omgang ansette de mest kvalifiserte og egnete personer man kan finne, men etter hvert som tiden går, og det hele er kommet over i mer vant gjenge, er det meget som tyder på at politiske og andre hensyn kommer mer og mer inn, og at bedriftenes ledelse i det lange løp lider ved en sann ordning.

Enda en betenkelighet er at staten idag har en overmåde stor innflytelse på bedriftslivets utvikling gjennom tildeling av valuta, materialer o.s.v., og det ligger nær å tro, og det er meget som tyder på, at bedrifter som staten er interessert i, lett kommer i en særbegunstiget stilling, hvorved bedriftslivet forøvrig forfordeles, og det er til skade både for disse bedrifter og alle dem som er ansatt i dem og har sitt levebrød av dem. I det hele tatt er betenkelighetene etter min mening så mange at jeg bestemt vil fraråde at staten blir sittende med denne aksjepost. Jeg tillater meg derfor å anbefale mindretallets forslag.

Statsråd Evensen: Det er 3 spørsmål som er berørt av mindretallet, og som dette mener skulle tale for at man ikke bør akseptere flertallets forslag om at staten skal overta de her omhandlede aksjer i Norsk Hydro, nemlig hensynet til de store investeringer som staten ellers har gjort i de siste år, for det annet hensynet til produksjonens karakter og de vansker den kan skape på det internasjonale område, og for det tredje at aksjeovertagelsen vil virke uheldig av hensyn til det interallierte oppgjør.

Når det gjelder det første punkt om at investeringene fra statens side er så store, at dette skulle vanskeliggjøre statens investeringer på andre felter, veibygging, jernbanebygging, kraftutbygging o.s.v., så må det bero på en misforståelse. For det første er det ikke her spørsmål om noen kapitalinvestering, og heller ikke spørsmål om noen pengeinvestering. Det er overføring av en bestemt aksjepost fra en statlig instans til der den rettelig hører hjemme, via statsregnskapet, til statens kapitalkonto. Det betyr ingen pengemessig uttelling, og det betyr ikke en meter mer vei enten man selger disse aksjene eller om man beholder dem på statens hånd. Det går inn i det store krigsskadeoppgjør, hvor staten på den ene side har hatt milliarders uttellinger, og på den annen side søker å få de inntektsposter som den kan få, dels ved fiendtlig eiendom, dels ved erstatninger fra Tyskland og på annen måte. Det finns bare en begrunnelse for at staten skulle selge disse aksjene etter min oppfatning. Det er, hvis man mener at staten *må* skaffe seg pengemessige inntekter, og derfor selger aksjene for å få flere pengesedler inn i statskassen. Jeg oppfatter det slik at staten måtte være meget nødstedt, alle muligheter for å skaffe pengemessige dekninger måtte være brukt opp, hvis staten skal gå til å selge realverdier, enten det gjelder sin skog, sin jord eller realverdier av det slag som det her er tale om.

Det heter i innstillingen fra mindretallet, at det er umulig nå å kunne forutse hvilken rolle Hydros produksjon i framtiden vil spille i det internasjonale forhold, og det skulle da gjøre hele saken så betenkelig, at mindretallet fraråder at staten overtar aksjene og vil at de skal gå ut på private hender. Det er noe som heter strutsepolitikk. Det er å gjøre som strutsen, å stikke hodet ned i sanden, og så tror

den at alle farer er forbi. Jeg kan ikke fri meg for den tanke at dette er et noe parallelt eksempel.

Om det er slik at Hydros produksjon kan skape internasjonale forviklinger, enten ved tungtvannsproduksjon eller ved kvelstoffets anvendelse til et eller annet formål, må vel faren være størst om Hydro domineres av internasjonal kapital. Da har man ingen mulighet for å øve kontroll av noe som helst slag. Da støter man på internasjonale forviklinger bare man overhodet forsøker å gjøre en tilnærming til bedriften. Vanskelighetene reduseres selvfølgelig om det er norske borgere som sitter med aksjemajoriteten og kontrollen over bedriften. Men jeg synes at man har den sterkeste garanti for at man skal kunne unngå internasjonale vanskeligheter, om bedriften er under statlig eller samfunnsmessig kontroll. Det kan etter min oppfatning ikke være delte meninger om det. Jeg tror ikke at staten - om det skulle stille seg slik en gang i framtiden, at man skulle få vanskeligheter internasjonalt av hensyn til Hydros produksjon - kan gjemme seg bak den enkelte norske borger og si: Nei, dette har vi ikke noe med. Det er Hansen og Persen og Nilsen som eier Hydro, og dette kan vi ikke blande oss inn i. Jeg tror ikke det holder.

Det er også andre ting som etter min oppfatning sterkt understreker flertallets og departementets innstilling her. Det er den betydning som Hydros produksjon spiller i hele vår eksportnæring, hele Hydros dominerende industrielle stilling, som skulle gjøre at det hele er så saklig og sterkt begrunnet.

Når det gjelder det interallierte erstatningsoppgjør, kan jeg ikke forstå at dette kan ha noe med den sak å gjøre. For dette er et rent indre norsk anliggende, hvor man fører over visse verdier som i dag er under forvaltning av Direktoratet for fiendtlig eiendom over på statens kapitalbudsjett. Det endrer intet i vårt forhold til det interallierte erstatningsbyrå eller i det interallierte oppgjør. Når det gjelder fiendtlig eiendom som skal debiteres Norge i det interallierte oppgjør, er det ennå ikke klart i hvilken utstrekning fiendtlig og tysk eiendom i Norge skal gå inn i oppgjøret. For det første er det klart at tysk eiendom i Norge fra før krigen uten videre går inn i det interallierte oppgjør, og det er sannsynlig at også tyske verdier, tilført Norge under krigen, går inn i det interallierte oppgjør. Men det som ikke går inn i det interallierte oppgjør, er formelt tysk eiendom i Norge ved frigjøringen, som ble tatt under forvaltning av direktoratet, tysk eiendom som er skapt ved norsk produksjon, ved norsk arbeid, ved norske materialer o.s.v. Om man tar eksempelvis brakker, er det helt på det rene at alle brakker og tilsvarende bygninger, som er frembragt ved norske materialer og norsk arbeidskraft, ikke går inn i det interallierte oppgjør. Det samme er tilfellet med f.eks. biler som tyskerne tok eller kjøpte av norske borgere. De har bare tatt sedler i Norges Bank og rekvirert bilene av norske borgere. Det var

norsk eiendom før krigen, og det går ikke inn i det interallierte oppgjør. Når man kommer til et område som kanskje er større og viktigere, hvor det gjelder tyske skipsbygginger ved norske verksteder, kan det være noe tvil, fordi det der kan være tilført tyske materialer, men det arbeid som er utført, er utført ved norske arbeidere og betalt ved norske pengemidler. Der kommer man altså over på et mer tvilsomt område, som ennå ikke er klarlagt.

Når det da gjelder Hydros aksjer, kan man gå ut fra at de 25 % av Hydros aksjer, som var på tyske hender før krigen, skal gå inn i det interallierte oppgjør, men derimot er det ikke så helt sikkert at de tyske aksjer som skriver seg fra aksjeutvidelsen i 1941, uten videre skal gå inn, så det er en rekke spørsmål som melder seg i forbindelse med det interallierte oppgjør, og jeg mener derfor at man ikke uten videre kan akseptere mindretallets syn på spørsmålet. Vurderingen av aksjene til bruk for det interallierte erstatningsoppgjør er helt uavhengig av den verdiansettelse som velges til bruk for det norske statsregnskap, og den er helt uavhengig av på hvilken tid de overføres fra en statsetat til en annen. Våren 1946 la Direktoratet for fiendtlig eiendom frem for det interallierte erstatningsbyrå en oversikt over fiendtlig eiendom i Norge i store hovedposter. Det er ikke den sak vi skal behandle her. Her er det det indre norske oppgjør, og der er det visse praktiske spørsmål som jeg vil feste oppmerksomheten ved. Det er det at Direktoratet for fiendtlig eiendom er under avvikling. En regner med at direktoratets forvaltning av fiendtlig eiendom skulle være avviklet innen dette års utgang. Vi må ha et juridisk kontor igjen, et regnskapskontor o.s.v., men selve forvaltningen mener vi å skulle kunne få avviklet i inneværende år. Det medfører da at alle de verdier som direktoratet forvalter, enten må selges etter hvert utover, eller de må, hvis staten ønsker å overta dem, overføres til den statsetat som skal forvalte dem. En kan selvsagt gjøre som mindretallet foreslår, at de inntil videre skal forvaltes av Direktoratet for fiendtlig eiendom, men da må vi komme tilbake med saken så snart Stortinget har hatt sommerferie og si: Hva skal vi gjøre med aksjene? Skal de gå til staten eller skal de selges? Så saken må også av praktiske grunner finne sin avgjørelse nå. Det som departementet har foreslått og som har funnet tilslutning hos komiteens flertall, må etter min oppfatning være det absolutt riktige. Da er også budsjetteringen korrekt, da går posten inn på statens kapitalkonto, slik som det er foreslått i proposisjonen.

Til slutt bare en kort bemerkning om oppgjøret vedrørende Norsk Hydro og Nordisk Lettmetall. Etter mitt skjønn er det mer et praktisk spørsmål enn et prinsippsspørsmål hvorvidt man engang i fremtiden skal søke en sammenslutning mellom Nordisk Lettmetall og Norsk Hydro. For øyeblikket er vel Norsk Hydro så opptatt med en rekke forskjellige engasjements i forbindelse med hele sin utvidelse, at jeg tror de har mer enn nok med det program, og

jeg tror at man også av praktiske grunner nå må ha Nordisk Lettmetall som eget selskap. Dessuten er der visse spørsmål i hele forholdet vedrørende Hydro som ennå ikke er løst, som bør avgjøres før man tar denne sak opp til videre behandling.

Hognestad: Vi behandler en hemmelig innstilling som står i samband med budsjettet for 1946/47. Det dreier seg om utgiftsposter på over 115 millioner og inntektsposter på nesten 100 millioner kroner. Både inntektsposter og utgiftsposter må offentliggjøres straks i samband med budsjettets saldering. Departementet mener imidlertid at formen under kap. 1233 og 2932 ikke er heldig dersom dette vedtak offentliggjøres straks. I forståelse med departementet vil jeg derfor oppta forslag om at «Nytt kap. 1233» i stedet for «Aksjer i Norsk Hydro» kommer til å lyde «Overtagelse av aksjer (jfr. kap. 2932)», og at «Nytt kap. 2932» istedenfor «Norsk Hydro» kommer til å lyde: «Diverse aksjer (jfr. kap. 1233)». Samtidig foreslår jeg at punkt II i vedtaket blir å offentliggjøre i forbindelse med salderingen.

Presidenten: Presidenten skal høre om komiteen er enig i de forandringer i teksten som er foreslått av hr. Hognestad, og som presidenten er enig i hvis innstillingen skal offentliggjøres straks eller ved salderingen. Presidenten kan kanskje få svar på det spørsmål etter at komiteen har konferert om det.

Natvig Pedersen: Ordføreren i saka og representantene Wright og Ingvaldsen har klart gitt uttrykk for at komiteen er enstemmig om å tilrå Stortinget å godta disse to overenskomstene - med den franske regjering om den franske aksjeposten og med Hydro om ordningen av Lettmetall. Det er altså full enighet om at en ser det som en fordel at det kommer til en minnelig ordning i disse innviklede og vanskelige spørsmål framfor å ta langvarige prosesser og stridigheter, selv om det kanskje kunne bringe nominelt større verdier til den norske stat. Det ville likevel føre med seg tap av kostbar tid og en usikkerhet både når det gjelder den norske stats rettigheter og når det gjelder disse store bedrifter, som etter vårt skjønn helt ut ville oppveie de mulige fordeler ved å gå til prosess.

Jeg skal bare si et par ord om den dissens som mindretallet har tatt opp, der det foreslår at de tyske aksjene som nå er beslaglagt, og som blir den norske stats eiendom, inntil videre skal disponeres av Direktoratet for fiendtlig eiendom, og så etter hvert søkes omsatt til private. Når flertallet bestemt må fraråde det, kommer det for det første av at Direktoratet for fiendtlig eiendom er en midlertidig institusjon som har til oppgave snarest mulig å realisere de verdiene av tidligere tysk eiendom som er falt i den norske stats eie. Det er altså en midlertidig institusjon, og jeg kan ikke se at det blir noen heldig løsning å overlate disponeringen av disse store verdier til

denne institusjon. Heller ikke kan vi innrømme at det på noen måte vil være heldig eller tilrådelig å kaste disse aksjene ut på markedet, eller å gjøre dem til gjenstand for kjøp og salg og dermed til gjenstand for spekulasjon. Endelig vil jeg si at når den norske stat nå overtar denne verdifulle aksjepost, så vil Stortinget ha høve til, om det ønsker det, ved en senere anledning å bestemme at aksjene, om man finner det nødvendig, skal overlates til andre. Det er derfor ikke noen grunn til å velge denne etter mitt skjønn kunstige form med fortsatt å la denne aksjeposten bli disponert av Direktoratet for fiendtlig eiendom. Hertil kommer da som den siste grunn at det er en meget sterk oppfatning - man kan vel si - blant flertallet i Stortinget, at det er av stor betydning at den norske stat i den periode som vi er oppe i nå, og med den politikk som vi fører nå, virkelig har innflytelse også over de store industribedrifter som det her gjelder. Det er vårt hovedargument mot å følge den vei som mindretallet foreslår.

Til hr. Hognestads forslag om ny tekst kan jeg bare si at vi har diskutert spørsmålet i komiteen, og vi har også forhandlet med departementet om det spørsmålet. Når nå finanskomiteens sekretær mener at det av hensyn til offentliggjørelsen av statsbudsjettet vil være heldigere med den tekst han foreslår, kan jeg bare si, at så vidt jeg skjønner, er det fra flertallets side ingen innvending å gjøre mot det når departementet har godkjent den nye teksten. Vi har etter våre forhandlinger ment å burde følge den teksten som departementet har foreslått, men når departementet godtar den nye teksten i budsjettet, har flertallet i komiteen iallfall ingen ting å innvende mot det.

Presidenten: Teksten i innstillingen for kap. 1233 og kap. 2932 blir da å forandre, slik at den skal lyde: «Nytt kap. 1233, Overtakelse av aksjer (jfr. kap. 2932) kr. 70.280.580.» - og: «Nytt kap. 2932, Diverse aksjer (jfr. kap. 1233) kr. 68.540.580.»

Videre har hr. Hognestad foreslått at II i vedtaket blir å offentliggjøre i forbindelse med budsjettsalderingen.

Skogen: Så vanskelege som tidene er no, så vanskeleg som det er å ha oversyn både over dei store økonomiske kreftene og andre krefter som verkar, trur eg ikkje det er godt for nokon å ha fullt oversyn over kva som er det klokaste når det gjeld spørsmålet om kva ein skal gjera med desse aksjane. Framlegget frå mindretallet har den føremonen at reint praktisk står ein friare i så måte, og det er den viktigaste grunnen for meg til å vera med på mindretalsframlegget. Eg har ikkje oversyn over kor mange aksjar eg trur det kunne vera høveleg for staten å ha her. Eg har ingen ting mot at staten har nokre aksjar, kanskje ikkje så få heller; men så mykje som 44 pst. trur eg nok nærmar seg det som fører med seg visse farar, så eg tenkte det kunne greia seg med noko mindre. Mine synsmåtar fell stort sett saman med dei som hr.

Solberg gjorde gjeldande i stad; men eg er ikkje så viss på at nettopp 25 pst. eller 19.4 pst. er dei høvelege tala. I så måte trur eg det kunne vera godt for alle partar om ein stod så fritt som mogeleg.

Når det gjeld spørsmålet om avhendinga av aksjane til private, så synest eg det burde vera sjølvstakt at dei som arbeider ved Hydro, og fyrst og fremst dei som har gjort eit langt og godt og trufast arbeid der, burde ha ein førerrett til å overta aksjane. Og då synest eg ikkje heller det var noko om å gjera for staten å spekulera i kursstiging: Har staten teki ved aksjane for den og den summen pr. aksje, så synest eg det kunne vera rimeleg at desse arbeidarane gjerne fekk overta dei for det dei kostar staten. Sjølvstakt måtte ein då syta for at ein ikkje gjorde desse arbeidarane til aksjejobbarar, at dei ikkje straks selde dei til dagskurs og tente pengar på dei, men det måtte vel alltid kunna lata seg ordna.

I det heile trur eg at di mindre ein bind seg i dag både på den eine og den andre måten, di betre er det i dei dagane som kjem.

Vogt: Det som innstillingen og proposisjonen her bygger på, er den minnelige avtale som er sluttet med Frankrike om ordningen av disse spørsmål. Det er den man har måttet gå ut fra. Jeg vil ikke si at den har helt tilfredsstillt meg, men jeg tror det er riktig at man går ut fra den. Hvis man skulle forkaste den som utgangspunkt, ville man komme opp i forhold som man ikke har hel oversikt over. Det som foreligger er et tilbakeskritt i forhold til det som var opplyst tidligere, at staten gjennom Direktoratet for fiendtlig eiendom hadde aksjer svarende til 52.4 pst. Nå blir det 44.5 pst. Når det gjelder Lettmetall, hadde man etter opplysninger som ble gitt tidligere, også offentlig, to tredjedeler på statens hender, nå blir det halvparten.

Ved den minnelige ordning med Frankrike har man fått Hydro over på norske hender. Det annet spørsmål er å sikre også statens og samfunnets kontroll og innflytelse over dette store konsern. Og jeg er helt enig i at det må gjøres, at det må gjøres sterkest mulig. Det ville vært ønskelig om man allerede fra starten hadde hatt en sikker aksjemajoritet på statens hånd i Hydro. Jeg vil ha nevnt, at hvis man slår sammen statens investeringer nå i Hydro og i Lettmetall, kommer man omkring 50 pst. av den samlede aksjeverdi. Det hadde kanskje vært en ordning som kunne vært fulgt, å slå de to sammen og statens investeringer også da sammen. Men, som sagt må vi nå bygge på den franske avtale. Jeg vil gjerne ha understreket at *under alle forhold må man sørge for at Hydro ikke glir ut igjen av norsk herredømme ved noen tilslutning til noen internasjonal trust*. Det er en fare som man må være klar over kan bestå. Erfaringene både tidligere og i etterkrigstiden har vist det. Jeg vil gjerne ha understreket at statens interesser i Hydro må bli brukt også til å hindre

at herredømmet igjen glir ut av norske hender og over i hendene på en internasjonal trustkapital.

Når det gjelder det som her er anført fra mindretallet, bl.a. at man foreløpig bør la aksjene bli stående i Direktoratet for fiendtlig eiendom og forvaltes gjennom dette, for senere eventuelt å selge dem til private, så tror jeg at det vil være en nasjonaløkonomisk fordel for Norge å foreta transaksjonen til staten nå på grunnlag av den avtale som er sluttet med Frankrike, og det forslag som foreligger. Det er slett ikke sikkert, hvis man lar aksjene fortsatt være i direktoratets forvaltning, at det ikke, når de senere skal selges på det åpne marked kanskje til aksjekurs, kan komme til å bli et stort minus for Norge i erstatningsoppgjøret

Jeg vil gjerne ha sagt at jeg kan ikke forstå hvorfor det absolutt skal være nødvendig, når staten skal investere i et foretak, at den da skal være henvist til å investere alene i de foretak som krever nedskrivning straks av kapitalen, og som kan være mer eller mindre forretningsmessig vanskelige å drive. Det må også være tillatt for staten å investere i et foretak som gir et overskudd i sin drift.

Det har vært snakket om arbeideraksjer i denne forbindelse. Nå er det jo slik at jeg tror de fleste av dem som er beskjeftiget i Norsk Hydro, ikke, om de kjøper seg en aksje, dermed vil skaffe seg noen innflytelse eller noe som helst egentlig reelt herredømme over selskapet. Det er ikke gjennom sin aksjebesittelse arbeiderne ved en bedrift skal kunne få innflytelse i selskapet og andel i dets overskudd. Deres innsats består ikke i investering ved aksjekjøp. Deres innsats består i deres daglige arbeid i bedriften, og deres innflytelse i bedriften må derfor også skje på grunnlag av denne innsats og gjennom de organer som man kan få for arbeiderne, uansett om de har aksjer eller ikke. Vi har produksjonsutvalgene. Jeg vil gjerne ha understreket at arbeidernes og funksjonærenes representasjon og andel i Hydros ledelse må kunne utvikles i større grad enn det er mulig ved den begrensede virksomhet som produksjonsutvalgene nå har. Statens sterke innflytelse i Hydro må også føre til en utvidet innflytelse fra arbeidernes side og fra de produksjonsutvalg som de måtte velge.

Haldorsen: Eg hadde sant å seia ikkje tenkt å leggja meg bort i denne debatten, men når handelsministeren tala her, så fann eg ein del uttrykk han kom med, så utfordrande, at eg må visst prøva å seia noko, endå eg ikkje har hug til å koma på kant med handelsministeren i denne saka. Han tala om investering, at det er ei mistyding at dette ville ha nokon innverknad på staten si evne til å løysa dei andre oppgåver, slik forstod eg han. Han sa seinare at det måtte vera strutsepolitikk, og at dette var eit parallelt eksempel på strutsepolitikk. Då forstår eg ikkje nokon ting av dette. Men eg forstår det slik at i realiteten er dette ein investeringssum på over 115 mill. kroner. Anten vi får dette overdregi i den form som no, delvis som overtaking av fiende-

eigedom, eller vi hadde kjøpt det for direkte kapital, det blir for så vidt det same, dersom vi kan omsetja desse eigedomar i denne kapital. Indirekte er det i alle høve ei investering av statsmidel for denne sum. At ikkje det kan ha innverknad på staten si evne til å løysa andre oppgåver, det forstår eg ingen ting av. Det er ikkje reint sjeldan at det vert gjort vanskar med små summar til viktige ting i samfunnet, og då er det tale om pengar. Eg kan ikkje tenkja at dette spørsmålet då kan arta seg annleis for handelsministeren enn spørsmålet om prisen på papir til pengepressa, og dersom det er meninga, er eg heilt usamd med han. Sjølv sagt, om ein tek det frå den kanten, spelar det inga rolle, men det kan vel ikkje i lengda gå. Han sa også at staten måtte vera svært ille stelt om vi skulle selja slike ting som dette. Ja, det er no slik at det kan vera gildt å ha alle ting når ein har råd til det, og dersom ikkje dette hadde nokon innverknad på vår evne til å gjennomføra dei mange andre oppgåver som staten naudsynleg må taka på seg, kunne dette ha vori rett. Men det er lett å sjå, om vi ikkje vil bruka strutsepolitikk, at det er ikkje tilfellet.

Eg skal berre i farten nemna nokre av dei ting som er i emning. Altså, dette kallar eg ei investering på 115 millionar. Så har vi i emning eit opptak av Norsk Hydro for å ta over Glomfjordkrafta, ei investering som tilsamanlagt kanskje er større endå enn denne. Så har vi nyleg løyvt 10 millionar som lånekapital til Sydvaranger. Det må vel truleg, så vidt eg kan skjøna, ytast statsgaranti for mange gonger den summen for å få oppgåva løyst. Om vi må overta det som rein investering, torer eg ikkje ha noka meining om i dag. Så har vi Dunderlandsgruvene med store summar, mange millionar. Vi har Stord kisgruver, det er halvannen million eller kva det no i realiteten kan bli. Og sume andre gruveanlegg som anten skal drivast eller leggjast ned. Så har vi jarnverket som er langt over 200 millionar. Vi skal byggja ut Røsåga, det er over 100 millionar. Vi skal byggja ut Aura, der veit eg ikkje kor mange millionar det tenkjast på. Planen skal førebels reduserast, men det er i alle fall mange millionar. Så har vi Tysse II, som skal byggjast ferdig; den er tre kvart ferdig og må byggjast ferdig. Vi har Måranlegget, der staten skal investera nye 17 millionar for at Hydro skal få den kapital fri til innbetaling i Mo i Rana. Vi har Holsanlegget, som rett nok vedrører Oslo og ikkje er eit statsanlegg, men som må ha arbeidskraft og materiale, og der arbeidet i stor mon skal gjerast oppe i fjellet på same tid som alt det andre. Ein kunne byggja opp små landsbyar med den arbeidskraft og dei materiale som der blir brukt. Og eit drysj av andre anlegg utover landet vårt, på kysten delvis og ikkje så lite i Finnmarksområdet, som staten heilt ut må byggja for eigne investeringsmidlar. Og så ein heil del private og halvoffentlege elektrisitetsutbyggingar ved kysten, som representerer svære summar tilsamanlagt. Det er ikkje turvande å rekna opp alle, det er Bergen, Stavanger, Sandnes og mange andre, Trondheim o.s.b. Så har vi Vinstra.

Eg berre nemner dei i fleng. Alt dette krev så store summer at eg ikkje kan forstå det, når handelsministeren seier at dette ikkje har nokon innverknad på vår evne til å gjennomføra alle desse oppgåvene. Eg skjønar det absolutt ikkje. Når det her i dag stødt og stendig talast om at det er veldige disponible midlar som står i bankane, og som er privat eigedom, kan eg ikkje skjøna at ikkje desse skal få høve til å bli brukt til investering til slike oppgåver som det er tale om her. Om vi t.d. i dette tilfellet let dei private få åtkome til denne verksemd, kan eg ikkje skjøna at det skulle vera så stor risiko for tap for staten, for vi veit alle saman at Finansdepartementet har evne til å ta så pass mykje i skatt frå desse verksemdene, om dei tener noko overvettas, at det ikkje skulle bli så stort tap for staten om han ikkje har aksjeinteresser i desse selskap.

Eg vil og ha sagt til den tanken, hr. Solberg bar fram, at eg ikkje har noko imot at denne aksjekapitalen blir open for arbeidarane og funksjonarane i denne verksemda. Eg skulle rekna det for ein stor føremon. Eg har vori inne på den tanken. Vi hadde delvis denne tanken til drøfting då vi handsama Årdalsanlegget, og eg ville rekna det som ein stor føremon. Men openberrt er det ikkje aktuelt. Eg har inntrykk av at arbeidarane ikkje har svær interesse for den lina i den økonomiske politikk. Hr. Vogt har nettopp gjevi uttrykk for at dei ikkje er synderleg interesserte. Det tolkar eg heilt enkelt i den lei at dei i realiteten ikkje har interesse av å ta på seg noko ansvar. Dei vil gjerne bli med på å disponera, dei vil gjerne bli med på å styra og råda, men dei vil naudleg vera med på å ta over noko ansvar utan gjennom staten. Gjennom sine statsorgan har dei ingen ting imot at staten tek over ansvaret, men personleg vil dei ikkje ta noko slag ansvar. Det ligg det i grunnen i det, så vidt eg kan skjøna. Men eg har ingen ting imot - og eg trur det er den rette måten - å lata arbeidarane få høve til å ta over aksjar i dette anlegget på etter måten rimelege vilkår.

Elles vil eg tilrå at mindretalsframlegget blir vedteki her. Eg synest ikkje det er fornuftig at vi i dag, når vi handsamar denne saka, med relativt lite oversyn over alle desse oppgåvene som vi i røynda har, skulle gå inn for å avgjera med ein gong at staten skal sitja med desse aksjane. Det er noko av strutsepolitikk. Vi let att augo for dei andre oppgåvene og seier at i dag skal vi berre gjera *det*. Så kjem neste sak i morgon, og så seier vi at i dag skal vi berre gjera *det*, og så den tredje dagen seier vi at då skal vi berre gjera *det*. For meg steller det seg som biletet av ei trapp som vi skal gå opp. Vi blir lokka til å gå eit steg om gongen, og den trappa har vi ikkje noko utsyn over. Om vi rammar ned når vi når enden på trappa, eller om vi blir ståande der, veit i alle fall ikkje eg. Eg har ikkje lett for å lata meg lokka med på slike eventyr, og slik som finansministeren av og til har skildra dei økonomiske tilhøva frå denne talarstolen, synest eg det er all grunn for oss

alle saman til å vera noko varsame med korleis vi disponerer våre midlar også i staten.

Wright: Den ærede statsråd uttalte at det spørsmål vi her innbys til å fatte vedtak om, ingen interesse har for statens øvrige anleggsvirksomhet. Om vi i dag ikke skulle bestemme at staten overtar en aksjepost i Norsk Hydro, ville det ikke føre til at det bygges 1 meter mer av veier. Jeg forstår ikke den uttalelsen. Vi ser at det i forslaget til beslutning i budsjett-innstillingen om utgifter og inntekter føres opp 70 millioner kroner, som betales for anskaffelse av disse aksjer, og som inntekt føres opp 68 millioner. Hvis mindretallets forslag blir vedtatt, og hvis denne aksjeposten blir spredt på andre hender i Norge, får staten en inntekt av minst 70 millioner, sannsynligvis henimot 100 millioner. For det beløp kan det sannelig bygges både veier, jernbaner og havneanlegg i Norge. Det er naturligvis en vurderingssak det hele, hvor meget staten makter å overkomme i retning av nye investeringer. Personlig er jeg meget betenkt over de store beløp som i dag er investert, om staten da virkelig har evne til å kunne møte de store krav i nedgangstider. Jeg mener at det ville være rimeligere at staten når konjunktorene forandres, når det blir spørsmål om truende arbeidsløshet, setter i gang store anleggsarbeider og skaffer beskjefligelse for folk. Men jeg er bange for at statens evne på det område minskes, jo flere store nyinvesteringer Stortinget beslutter i tiden fremover. Det er en av de grunner som har gjort at jeg mener at staten ikke skal kjøpe disse aksjer.

Jeg ser ikke denne sak som noen politisk sak. Her er ikke spørsmål hverken om sosialisering av en bedrift eller noe annet. Her er det en post med aksjer som vi overtar fra tysk eiendom. Det er spørsmål om anvendelsen av dem. Om staten sitter med 44 pst. av aksjene, har den ikke noen avgjørende innflytelse i selskapet. Jeg ser det hele kun som et hensiktsmessighetsspørsmål.

Det har vært antydnet at man skulle la de arbeidere og funksjonærer som er sysselsatt i Norsk Hydros bedrifter, være med på å kjøpe aksjene. Jeg har selvsagt intet mot det. Blir mindretallets forslag vedtatt, er det god anledning til å ta det spørsmål opp og få det gjennom. Jeg har ingen ting mot det. Jeg kan være enig med hr. Vogt i at det neppe er tenkbart at det vil kunne få noen avgjørende innflytelse når man ser på de summer det her er tale om. Men det kan ha sin store betydning at også de interesser er representert blant Norsk Hydros aksjonærer.

Broch: Det er naturlig når vi diskuterer spørsmålet om statens overtagelse av eller fastholden på verdier at de prinsipielt forskjellige synspunkter da kommer til syne, men det er et spørsmål om det ikke er spesielle momenter ved denne sak som stiller saken i en litt særegen stilling. For det første er det ganske store verdier det dreier seg om. Det har vært sagt at hvis staten fastholder disse aksjer, vil det

gå ut over annen investering. Det har særlig vært understreket av representantene Wright og Haldorsen. Jeg vil få lov å reise det spørsmål overfor de to representanter, om de ikke kanskje tar feil av pengeinvestering og anleggsinvestering. Det er forskjell på å bruke penger og anbringe penger. Hvis hr. Haldorsen har 10 000 kroner som han studerer på hva han skal gjøre med, er det en smule forskjell på om han vil bruke dem, sette dem i bank eller kjøpe statsobligasjoner eller aksjer. Han blir ikke fattigere av den grunn at han kjøper en aksje, eller en obligasjon og derfor tar pengene ut av banken. Staten blir ikke et øyeblikk fattigere om den har sine reserver i aksjer, i obligasjoner eller i bankinnskudd. Det forringer ikke vår sjanse til å bygge ut anleggsvirksomheten av den grunn. Jeg trodde at en så flink forretningsmann som hr. Haldorsen er, skjøte det. Jeg er sikker på at han anvender det synspunkt i sin egen private forretning.

Et annet moment vil jeg også få lov å nevne. I går avga spesialkomiteen en innstilling vedrørende disponeringen av Glomfjord, hvor flertallet gikk inn for at Norsk Hydro fikk leie Glomfjordkraften, hvilket innebærer en industri i Meløy og en utvidelse av industrien på Herøya. Dette tiltak fra Norsk Hydros side innebærer etter selskapets mening en viss risiko, slik at det har stillet visse betingelser for å gå i gang med en så stor utvidelse av sin virksomhet. Flertallet har også ment at man må gå med på disse betingelser. Jeg mener at både av den grunn, og fordi Norsk Hydro er et meget stort selskap, som har virksomheter mange steder i landet, vil det være av en viss betydning at staten har betydelige interesser i selskapet. Jeg gjør oppmerksom på at Norsk Hydro opprettholder drift i Tinn, Notodden, Eidanger, Bamle, Gjerpen og formodentlig denne også i Meløy. Det kan være andre interesser enn de rent forretningsmessige som vil spille inn ved disponeringen og ledelsen av selskapet, og det er naturlig at staten ønsker å ha innflytelse over et slikt selskaps ledelse. I Sverige har man et lignende tilfelle med det store Malmbolaget i Nord-Sverige, som opprettholder drift i en rekke kommuner, og den svenske stat har sett det som en naturlig utvikling at staten har en meget stor innflytelse i selskapets ledelse. Det forekommer meg like naturlig at man også her i landet ønsker at staten skal få innflytelse i dette store og mektige selskap. Jeg kan ikke se at den omstendighet at selskapet innebærer et viss - skal vi si - internasjonalt moment av risiko og fare, skal svekke vår interesse i å få innflytelse over det. Er det ikke slik at alle stater ønsker en innflytelse over industri som har med rustninger å gjøre, fordi vedkommende stat alltid vil få ansvaret for hva den industri gjør, og det ville da være nyttig at man i tide kunne følge med og øve en viss innflytelse over vedkommende selskaps drift og politikk.

Asbj. Solberg: Jeg beklager at mitt standpunkt ikke kom med i innstillingen. Det ble først gitt til kjenne her i

salen. I forbindelse med det jeg da sa, vil jeg fremsette et subsidiært forslag til punkt 3 under I, som lyder slik:

«Departementet tar opp arbeid for å få i stand en ordning, så aksjene kan overdrages til og bevares på norske hender. Av disse aksjer - 44.4 pst. - overtar staten de 25 pst. Resten - 19,4 pst. - reserveres fortrinsvis arbeiderne og funksjonærene ved Norsk Hydro og de direkte interesserte kommuner i et tidsrom av 5 år. Skulle det vise seg at aksjene ikke er avhendet innen den tid, må Stortinget senere ta standpunkt til hva som skal gjøres med resten.»

Presidenten refererte Asbj. Solbergs forslag.

Vogt: Hr. Solberg har visst store forestillinger om store formuer hos arbeidere og funksjonærer i Norsk Hydro og hos de kommuner hvor Norsk Hydros bedrifter ligger. Jeg tror ikke deres formue er slik at den kan dekke et sådant aksjeinnkjøp. Jeg vil ellers bare - jeg forlangte ordet i anledning av hr. Haldorsen - si at når han sa at arbeiderne ikke vil ta ansvar ut over statens investering, må en her ta i betraktning det ansvar som arbeiderne tar, den innsats de gjør ved sitt arbeid i bedriften. Det er langt større og langt mer verdifull enn den innsats som kan gjøres ved at man kjøper en aksje og uten arbeide trekker inntekt og profitt av den.

Komiteen hadde innstillet:

I

Stortinget samtykker i:

1) at Noegw inngår overenskomst med Frankrike angående aksjene i Norsk Hydro, i samsvar med utkastene fra den norske og franske forhandlingsdelegasjon, datert 7 mars 1947.

2) at Kongen godkjenner avtalen mellom Direktoratet for fiendtlig eiendom og Norsk Hydro angående Nordisk Lettmetall A/S, datert 6 mars 1947.

3) at staten overtar de aksjeinteresser i Norsk Hydro som er beslaglagt av Direktoratet for fiendtlig eiendom.

Presidenten: Som et alternativ til I, punkt 3, kommer så hr. Wrights forslag, og eventuelt deretter hr. Asbj. Solbergs forslag.

Presidenten mener det kan voteres under ett over punktene 1 og 2. Når det gjelder punkt 3, mener presidenten det først kan voteres over komiteens innstilling. Hvis innstillingen ikke blir vedtatt, blir det deretter å votere over hr. Wrights forslag, som tidligere er referert. Blir heller ikke hr. Wrights forslag vedtatt, blir det å votere over hr. Asbj. Solbergs forslag, som likeledes er referert.

Wright: Var det ikke mulig å votere alternativt mellom innstillingen og mitt forslag?

Presidenten: Det er vanskelig når der foreligger et subsidiært forslag til hr. Wrights forslag.

Wright: Jeg har forstått det så at hr. Asbj. Solbergs forslag er subsidiært som et tillegg til punkt 3 hvis innstillingen blir vedtatt.

Presidenten: Hvis de to forslagsstillerne er tilfreds med det, er det ingen ting i veien for å votere alternativt mellom innstillingens punkt 3 og hr. Wrights, subsidiært hr. Asbj. Solbergs forslag, med adgang til senere å votere mellom de to forslag.

Lavik: Var det ikkje greiast fyrst å røysta over framlegget frå hr. Wright, så over framlegget frå hr. Asbj. Solberg og så til sist koma attende til fleirtalsframlegget? Då fikk ein høve til å røysta slik som ein ville.

Presidenten: Det er ingenting i veien for å votere på den måte heller. Hvis forslagsstillerne ikke har noe imot en slik voteringsmåte som den hr. Lavik ønsker å få, vil presidenten la votere på den måte.

V o t e r i n g :

1. Komiteens innstilling under I, punktene 1 og 2 ble enstemmig vedtatt.
2. Wrights forslag ble mot 38 stemmer ikke vedtatt.
3. Asbj. Solbergs forslag ble mot 39 stemmer ikke vedtatt.
4. Komiteens innstilling under punkt 3, ble enstemmig vedtatt.

Videre var innstillet (endret innstilling):

II

På statsbudsjettet for 1946-47 bevilges under:

U t g i f t e r :

Kap. 1204. Statens kraftverker og reguleringsanlegg (jfr. kap. 1012-1104 og 3104).	
Post 10. Mår kraftanlegg (jfr. kap. 2931)forhøyes fra	
kr. 32 000 000 til	
kr. 56 650 000 eller med	kr. 24 650 000
Ny post 14, Aksjer m.m. i A/S Årøy kraftanlegg	kr. 800 000
Nytt kap. 1233, Overtakelse av aksjer	

Møte for lukkede dører i Stortinget 5 juli 1947 kl. 9.25

(jfr. kap. 2932)	kr. 70 280 580
Nytt kap. 1234, Aksjer i og lån til et selskap til fortsettelse av Nordisk Lettmetall A/S (jfr. kap. 2931)	<u>kr. 20 000 000</u>

Tilsammen kr. 115 730 580

I n n t e k t e r :

Nytt kap. 2931, Nordisk Lettmetall A/S. Tilbakebetaling av toll- og omsetningsavgift m.m. refundert under krigen (jfr. kap. 1204, post 10)	kr. 30 000 000
Nytt kap. 2932, Diverse aksjer (jfr. kap. 1233)	<u>kr. 68 540 580</u>

Tilsammen kr. 98 540 580

V o t e r i n g :

Komiteens endrede innstilling under II ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Hr. Hognestad har fremsatt forslag om at vedtaket under II blir å offentliggjøre i forbindelse med budsjettsalderingen.

V o t e r i n g :

Hognestads forslag ble enstemmig vedtatt.

Protokollen ble deretter opplest og foranlediget ingen bemerkning.

Møtet hevet kl. 11,25.